

A zeneoktatás körforgása

„A zeneoktatás rendszere teljes mértékben egymásra épül, így a hatékony eredményeket csak összefogással tudjuk elérni”

 Kiss Eszter Veronika

Váradi Judit két fontos oktatási kerekasztal-beszélgetést is vezetett az elmúlt időszakban, a Magyar Zenei Tanács szervezésében a Zene Házában február végén kollégáival az alapfokú zeneoktatás helyzetét értékelték, májusban pedig a Bach2Future nemzetközi konferencián a zeneművészeti főiskolák lehetőségeiről és a digitális oktatásról beszélgetett hazai és külföldi intézmények képviselőivel. Lapunk a hazai zeneoktatás helyzetéről kérdezte.

névjegy:

Váradi Judit zongoraművész a Debreceni Egyetem Zeneművészeti Karán egyetemi docens, a Nagyváradai Partiumi Egyetem óraadó tanára, a Debreceni Egyetem Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program oktatója és témavezetője, de aktívan koncertezik is. Több hangversenysorozat alapítója és szerkesztője, az Ifjú Zeneművészek Nemzetközi Nyári Akadémiája és a Kodály Zoltán Ifjúsági Világzenekar művészeti igazgatója, a Magyar Zenei Tanács elnökségi tagja.

■ Mi a helyzet a hazai zeneoktatással?

– Nemcsak oktatóként, hanem kutatóként is régóta foglalkozom a zeneoktatással. Számomra az első meglepő adat a zeneoktatásról az volt, amikor kiderült egy elemzésből, hogy

a közoktatásban tanuló általános iskolás korú gyermekeknek kevesebb mint 15 százaléka tanul zenét Magyarországon.

Véleményem szerint ez hihetetlenül kevés. Mindig azt mondjuk, hogy a magyar zeneoktatás nagyon jó, elégedettek vagyunk magunkkal, de ez egy olyan adat, ahol már nem dőlhetünk tovább hátra. Ez azért is gond, mert számos nemzetközi kutatást tudunk felmutatni a világ minden területéről, amelyből kiderül a zenei oktatás más területekre gyakorolt hatása, és itt most nem csak a tanulmányi eredményességre gondolok, hanem például a zeneoktatás szocio-emocionális hatására. Mindannyian tudjuk és sokat emlegetjük, mennyire segíti a személyiségfejlődést a művészeti nevelés: növeli az önkritika, önbizalom, önértékelés kialakulását, segíti az empátiát, a befogadás képességét, ugyanakkor

hozzájárul a szociális kapcsolatok kialakulásához, és ami talán még fontosabb, azok megtartásához. Itt arra gondolok, hogy egy kamaracsoportban, egy kórusban, egy zenekarban nem a társadalmi háttér fontos, hanem az, hogyan lehet az illetőre számítani. Innentől kezdve jelen van a befogadás, az elfogadás, és érvényesül a közösségépítő hatása a művészeti képzésnek. Ugyanakkor a zeneoktatásnak társadalmi státusz növelő szerepe is van. Hogy miért térek ki rá ennyire részletesen? Azért, mert azokban az országokban, ahol a Pisa-eredményeket hatékonyan tudták javítani, nemcsak az oktatást tették rendbe, és nemcsak anyagilag fordítottak sokat az oktatásra és a pedagógusok anyagi megbecsülésére, hanem a művészeti nevelésre is nagy hangsúlyt helyeztek. A tudomány alapú világban jelenleg fogalmunk sincs, hogy 10-20 év múlva milyen munkahelyek lesznek, de abban viszont minden vezető oktatáskutató egyetért, hogy rugalmas problémamegoldó képességre lesz szüksége a fiatal generációnak. Ehhez viszont óriási kreativitás kell, és a kreativitást éppen a művészeti neveléssel lehet fejleszteni.

■ Az iskolák azt mondják, hogy tanárhiány van, a szimfonikus zenekarok pedig azt, hogy vannak hiányszerekek, amelyekre nincs elég jelentkező.

– Miután a zeneoktatás egy körforgás az alap-, közép-, és felsőfok között, ezek egymással összefüggő problémák. A szimfonikus zenekar azt érzékeli, hogy a felsőoktatás nem ad neki annyi és olyan minőségű jelentkezőt, a felsőoktatás azt mondja, hogy a középfokról jönnek kevesen hozzájuk, de azt is tudjuk, hogy az alapfok után egyre kevesebben választják a zenei pályát. Ez az oktatási körforgás nagyon meghatározza a zenei oktatást és a zenei életet Magyarországon. Az alapfokon vannak hiányhangszerek, kár is tagadni, és ezek mostanra teljes mértékben felgyűrűztek a felsőoktatásig, ami aztán a szimfonikus zenekaroknál csapódik le. A hiányhangszerek kérdése azért is fontos és érdekes, mert

a Bach2Future konferencia nemzetközi kerekasztal beszélgetésén a különböző országok képviselői ugyanazokat a hangszereket említették hiányhangszernek, amelyek Magyarországon is problémát jelentenek.

Persze, vannak országspecifikus jellemzők is, de van néhány, amelyik világszerte problémát okoz. Itt viszont csak az alapfok tud utána lépni, de ehhez ott is segítség kell. Ez azért bonyolult, mert ha nincs az adott szakra tanár a zeneiskolában, ami a Magyar Zenei Tanács alapfokú oktatásról folytatott kerekasztal-beszélgetésénél is felvetődött, akkor mit tudunk tenni? Vagy nem tanítjuk a hangszeret, tovább görgetve a hiányhangszerek problémáját, vagy megengedőbben állunk hozzá az adott hangszer oktatásához, és azt mondjuk, hogy társhangszernél engedélyezzük, hogy a klarinét-tanár tudjon oboát és fagottot is tanítani. Ennek nyúl utána a szeptembertől változó felsőoktatási képzés is, ahol most már tanítunk társhangszert, illetve van egy sajnos nem nagyon ismert képzési kínálatunk is a felsőoktatásban, amikor valakinek már van egy tanári diplomája egy adott hangszerből, és egy másik hangszerből is szeretne diplomát szerezni a tanítás érdekében, ez egy 4 féléves képzés keretében elérhető lehet számára. Természetesen a második, harmadik hangszeren nem kell művészi szinten játszani, de a módszertant és az alapfokú technikai ismereteket el kell sajátítani.

■ *Biztos sok kérdésben megoldást jelenthet ez, ugyanakkor az is régóta téma, hogy a szolfézstanári képzést valamilyen szinten, legalább lehetőségként be kell vonni a hangszeres képzés mellé.*

– A szolfézstanár is nagyon nagy kincs egy zeneiskolában, hiszen egyre kevesebb elmélettanár végez a felsőoktatásban. Egy korábbi kutatásom során az intézményvezetők azt nyilatkozták, hogy rettegnek attól, mi

lesz, ha elmennek a zenetanárok nyugdíjba, mert nem tudják majd betölteni a megüresedett helyeket.

■ *Régen is kaphattak alapfokú szolfézstanári diplomát a hangszeresek, például a billentyűsök sokan éltek vele.*

– A szeptembertől induló új tanárképzésben szintén lehetőség lesz, hogy másodsakként vagy a másik hangszerrel, vagy az elméletet fel tudják venni a hallgatók, és az így kapott szolfézs tanári diplomával legálisan tudjanak tanítani alapfokon. Régebben a legelső tanári diplomák hangszer és szolfézs kétszakos diplomák voltak, és nagyon sok olyan szolfézstanárt ismerünk, akinek hangszer volt a főtárgya, viszont hihetetlenül jól tanított szolfézszt. Most nagyon nagy szükség van arra, hogy élményszerű képzést tudjunk nyújtani a gyerekeknek ezen a téren is, mert itt egy kicsit hátrányban vagyunk.

■ *A bérfeszültség is nagyon nagy gondot jelent. Hangszereknél óriási különbség van a tanári fizetés, és az aktív zenélés bevételei között. Nagy elhivatottság kell tanárnak menni, ha valaki jó hangszeres, amikor stúdiózással, hagnizással néhány nap alatt meg lehet keresni a teljes kezdő tanári fizetést.*

– Ez egy óriási probléma, és óriási a bérfeszültség. Nemcsak a zeneoktatás, hanem az oktatás társadalmi elismertségéhez is hozzátartozik, hogy a pedagógusok magasabban bérezettek azokban az országokban, ahol nagyon jól működik az oktatás. Erre azért is szükség van, hogy

azok az emberek menjenek tanítani, akik elhivatottságot éreznek, és ne csak egy kényszerpálya legyen a tanítás.

Egyébként ez a felsőoktatásnak egy óriási dilemmája: ugyanabban a képzésben meg kell adni a hallgatóknak a művészi kvalitásokat, hogy képes legyen szólistaként koncerten kiállni, hiszen erre akkor is szüksége lesz, ha a tanítást választja, mivel a koncertezéssel lesz hiteles a növendékei számára. Az oktatásban meg kell jelennie a zenekari képzésnek, mert erre is szükségük lehet, viszont az, hogy valaki zenetanári diplomát kap, az életét biztosítja be. Zenekarban természetesen játszhat, de soha nem tudhatja, milyen esetleges egészségügyi problémái lesznek később, ami a nehéz zenekari terheléssel már nem összeegyeztethető, ekkor viszont még mindig nyitva van számára a tanítás lehetősége, de csak tanári diplomával. Ezt a fajta megosztottságot mutatta meg a Bach2Future konferencia is. A nemzetközi színterek képviselői rámutattak, hogy a hallgató választja meg, hogy a zenei élet melyik területén kíván elhelyezkedni, illetve én hozzáteszem azt is, hogy a le-

hetőség is hozzájárul ehhez, például, hogy van-e hely és felveszik-e az adott zenekarba. Viszont egyértelmű, hogy a tanári, pedagógiai részét nem lehet levenni, csökkenteni a képzésnek azért, hogy esetleg másra több időt tudjunk fordítani. Persze, a zenekarok ezt picit nehezményezik, mert azok a zenekari képzést szeretnék előtérbe hozni, ami az ő szempontjukból teljesen jogos és érthető. Ugyanakkor azok a külföldi példák, amikre hivatkoznak, feltételeznek egy olyan társadalmat, amelyik el tudja tartani a több diploma megszerzésére irányuló igényeket a hallgatók szempontjából is. Tehát először szereznek egy diplomát, és ehhez kapcsolódva a posztgraduális képzések nagyon jó hatékonysággal tudnak működni. Tulajdonképpen ennek köszönhető Nyugat-Európában, ha nem rendelkezik egy hallgató két-három mesterdiplomával, akkor nem igazán piac-képes. Magyarországon ez még kevésbé jellemző, hiszen a hallgatók az első diploma után azonnal, sőt, általában már a diploma megszerzése előtt munkába állnak.

▮ *Ez anyagi kérdés is sokaknál.*

– Ennek természetesen van egy szociális oka is, másik oka, hogy olyan mértékű tanárhiány van, hogy már az egyetemistákra is számítanak. Az ezzel kapcsolatos jogszabályban van egy hézag. OKJ-s képzéssel teljesen legálisan lehet tanítani. Az OKJ-s képzés szakmai alapokon nyugszik, ugyanakkor azoknak az egyetemistáknak, akik már pedagógiai, pszichológiai tanulmányokkal is rendelkeznek az elhelyezkedése sokkal nehezebb és sokkal szigorúbb kitételekhez kötött. Ennek a jogszabályi hézagnak a kiküszöbölésére nagy szükség lenne, hogy a jogi környezet sokkal támogatóbb, megengedőbb legyen azokkal a tanítani szándékozó hallgatókkal szemben, akik például csak Bachelor diplomával rendelkeznek, vagy osztatlan tanárképzésben vannak, de közben a tanulmányaikat tovább folytatják.

▮ *Régen az elvégzett harmadik év után el lehetett menni tanítani, és bizony nagyon tanulságos volt, az ember átértékelte bizonyos tárgyak fontosságát.*

– Amíg beszélünk a tanításról, addig a hallgatók csak meghallgatják, de amikor elkezdenek tanítani, és szembeesülnek a kihívásokkal, akkor sokkal motiváltabbá válnak a tanulásban is. Ha pedig a pedagógusképzésről beszélünk, a tanár személyiségét és szakmai felkészültségét is fontos megemlíteni. Alapfokon talán nem feltétlenül, de mondjuk ki, közép- és felsőfokon tanárt választ elsősorban a növendék. A lemorzsolódás ellen a leghatékonyabb eszköz a tanár személye, az ő példája, az, hogy mennyire tudja bevonni, motiválni és megtartani a tanítványokat, hallgatókat a zeneoktatásban.

▮ *Sokakban felmerült, hogy a zenekari képzés hiányosságainak gyökerei az alapfokra nyúlnak vissza,*

mégpedig a kamarazenélés hiányára, aminek az okait a gyerekek leterheltségében kell keresnünk. Ráadásul amíg voltak ének-zene tagozatos iskolák, az oda járók kórusban énekeltek, és nem kellett külön szolfézásra járniuk, volt idejük bekapcsolódni a zenekarba, a kamarazenélésbe.

– Ez a felvetés sajnos leképezi a valóságot. A köznevelésben megjelenő ének-zene tantárgy, az ének-zene tagozatos iskolák nagyon jól működő rendszert alkottak. Az alapfokú művészetoktatásnak egy hihetetlenül erős bázisát képezték, hiszen alapképzettséggel, másfajta hozzáállással érkeztek a gyerekek a zeneiskolába. Itt megint visszautalok a nyugat-európai példákra, ahol több országban minden gyermek tanul hangszeren játszani, bevezetik azt a féle zeneoktatást, ami az általános iskolai tanulmányok részét képezi. Ennek a példának mintájára intézményi összevonásokat láttunk Magyarországon is, hiszen az általános iskola és a hozzákapcsolt zeneiskola biztosíthatná ezen képzés alapját. Bár a rendszer leképezi a nyugat-európai mintát, a gyakorlat sajnos nem. Érdekes kutatásunk volt ezzel kapcsolatban, amelyből kiderült, hogy az alapfokú művészeti iskolában tanulók közül kevesebben tanulnak hangszeren, mint a normál általános iskolába járók, pedig ott van helyben, csak egy teremmel kellene odébb menni. Ez is egy nagyon komplex kérdés, hiszen a kurikulum mellett nagyon sok olyan lehetőség van, sport, nyelv, amelyek közül választhatnak a gyerekek vagy a család. Amíg a zeneoktatás magas társadalmi elismertsége nincs meg, és nem tudja a szülő, hogy mit veszít azzal a gyermeke, hogy nem tanul zenét, nem fog javulni a helyzet. Csak itt jön be a leterheltség, a kamarorák kérdése, a hiányhangszerek, amelyek már zeneiskolában is behatárolják, milyen zenekarokat, kamarákat lehet egyáltalán létrehozni. Továbbmenve, nagyon hiányzik egy központi statisztika a zeneművészeti szakgimnáziumok hangszeres adatairól. Ezt az adatot, a gyakorlatból mégis tudjuk, hiszen a szakmán belül ismert, hol van jó kamarazeneoktatás, hol tudnak kórust működtetni, mert kórus sincs minden zeneművészeti szakgimnáziumban, szimfonikus zenekarról nem is beszélve.

▮ *Mivel lehet ezt az űrt pótolni?*

– Az Ifjú Zeneművészek Nemzetközi Nyári Akadémiájának keretei között működik a Kodály Zoltán Ifjúsági Világzenekar. Nagyon sok középiskolás korú fiatal jelentkezik, és szoktunk is figyelni, hogy minél nagyobb létszámban bekerüljenek a világzenekarba, hiszen nagyon sok diáknak ez az egyetlen lehetősége, hogy szimfonikus zenekarban játsszon, mert az oktatási helyén nincsenek meg a feltételek egy ilyen típusú együttes megalakítására. De ez csak alkalmi segítség. Az egyetemen nekünk is van szimfonikus zenekarunk, de időnként hiányhangszerrel küzdünk, a koncerteket meg tudjuk oldani kisegítőkkal, de a napi munkában ez bi-

zony gondot okoz. A kamarazenei képzés a professzionális zenei nevelésben közép- és felsőfokon már rendelkezik kiépített bázissal, óraszámú kerettel, alapfokon azonban sajnos ritka kivétel, ha erre is marad idő. A zenekari képzésben a zenekarok nyitottságára is szükség lenne. Bizonyos zenekarok nyitottak arra, hogy gyakornokként, kiegészítőként vagy egy-egy produkcióra fogadjanak a felsőoktatásból érkező hallgatókat. Ez az oktatásnak is nagyon nagy hasznára válik, hiszen egy gyakornoki év alatt a hallgató is megismerne a zenekari munkát. Egy próbajátékon persze nagyon sok mindent le lehet szűrni, és nem is akarok ebbe a rendszerbe beleszólni. Amit viszont látok, hogy a felsőoktatásban a felvételi vizsgák alkalmával nagyon sok jó értelemben vett „kirakatot” látunk. Nagyon hosszú ideig csak arra készül a jelentkező, csak azt a darabot, etűdöt tanulja, hogy tényleg meggyőzően elő tudja adni a felvételin. Pontosan ezért fontos számunkra a konzultáció, mert a

konzultáció az, ahol kiderül, mennyire flexibilis a felvételiző, mennyire van stílusérzéke, mekkora repertoárja van, mennyire alakítható, mennyire lehet vele együtt dolgozni, ami úgy gondolom, hogy egy szimfonikus zenekar számára is szempontrendszer lehet. Nagyon jól el lehet játszani a betanult műsort, de kérdés, hogy van-e az illetőnek kellő stílusismerete, olyan technikai alapja, amellyel a későbbiekben a mindennapos munkában el tud boldogulni, amikor nem lesz ennyi idő egy-egy mű megtanulására. Úgy gondolom, ahogy nálunk a konzultáción, úgy a zenekarnál is a közös munkából ez sokkal jobban ki tud derülni, így hasznos lenne, ha ez a gyakorlat egyre jobban elterjedne. A zeneoktatás helyzetét minden szereplő más szempontból látja, máshol keresi a problémát, a megoldást, de a rendszer teljes mértékben egymásra épül, így a hatékony eredményeket csak összefogással tudjuk elérni. ■

A SAVARIA SZIMFONIKUS ZENEKAR próbajátékot hirdet

BRÁCSA TUTTI ÁLLÁSRA határozott idejű munkaszerződéssel, próbaidő kikötésével, helyettesítés céljából

A meghallgatás anyaga:

- Bach: 1 szóló tétel vagy 1 szóló tétel más műből (Max Reger 1. tétel v. Hindemith 1-11. tétel)
- Stamitz: Brácsaverseny, első tétel kadenciával vagy
- Stamitz: Brácsaverseny, második és harmadik tétel vagy
- Hoffmeister: Brácsaverseny, első tétel kadenciával vagy
- Hoffmeister: Brácsaverseny, második és harmadik tétel

Zenekari anyag:

- Bartók: Concerto Zenekarra, 5. tétel, 300. - 317. cifferig
- Csajkovszkij: VI. szimfónia, 1. tétel, 171. - 187. ütemig
- Mendelssohn: Szentivánéji álom, Scherzo C - D - ig
- Beethoven: III. szimfónia, 3. tétel, 1 - 73. ütemig
- Brahms: II. szimfónia, 2. tétel, 49. - 58. ütemig
- Bruckner: IV. szimfónia, 2. tétel, 50. ciffer után 1. ütemtől 80. ciffer után 4. ütemig
- R. Strauss: Don Juan, első 8 ütem és A előtti 2. ütemtől B felütéséig

A zenekari részletek letölthetők a zenekar honlapjáról/ www.sso.hu/

Követelmények:

- felsőfokú végzettség
- erkölcsi bizonyítvány (az állás elnyerése esetén)
- magyarországi munkavállalási engedély

A jelentkezéshez szükséges dokumentumok:

- szakmai önéletrajz
- zenei végzettséget igazoló dokumentum

A próbajáték helyszíne: Bartók Terem, Szombathely, Rákóczi F. u. 3.

A próbajáték időpontja: 2022. június 27. hétfő 12:30

Az állás, sikeres próbajátékot követően 2022. augusztus 1-től tölthető be. Bérézés: az Mt és a Kollektív szerződés szerint.

A zenekar zongorakísérőt nem biztosít, kérésre helyi zongorakísérőt tudunk ajánlani!

Jelentkezési határidő: 2022. június 20.

Jelentkezés: Savaria Szimfonikus Zenekar
9700 Szombathely, Rákóczi F. u. 3.
fodor.daniel@sso.hu

Kapcsolattartó: Fodor Dániel
tel: +36 20 360 02 34
e-mail: fodor.daniel@sso.hu

Szombathely, 2022. május 11.

A SAVARIA SZIMFONIKUS ZENEKAR próbajátékot hirdet

HEGEDŰ TUTTI ÁLLÁSRA határozott idejű munkaszerződéssel, próbaidő kikötésével, helyettesítés céljából

Kötelező anyag:

Mozart: G-dúr, vagy, D-dúr vagy A-dúr hegedűversenyének 1. kadenciával
Bach: szabadon választott szólószonáta vagy partita tétel

Zenekari anyag:

- Brahms:** IV. szimfónia op.98.
1. tétel 281 - 297-ig
392-től a tétel végéig
3. tétel elejétől 44-ig
311-től a tétel végéig
- R. Strauss:** Don Juan op.20, 1. hegedű, elejétől a „B” betűig
- Bartók:** Concerto V. tétel 21 - 50-ig
55 - 86-ig
- Mozart:** D-dúr Haffner szimfónia 1. tétel elejétől 48-ig
- Beethoven:** IX. szimfónia 3. tétel 99 - 114-ig (Lo'stesso tempo)
- Mendelssohn:** Szentivánéji álom: Scherzo 17-től a D után 7-ig (99)

A zenekari részletek letölthetők a zenekar honlapjáról/ www.sso.hu/

Követelmények:

- felsőfokú végzettség
- erkölcsi bizonyítvány (az állás elnyerése esetén)
- magyarországi munkavállalási engedély

A jelentkezéshez szükséges dokumentumok:

- szakmai önéletrajz
- zenei végzettséget igazoló dokumentum

A próbajáték helyszíne: Bartók Terem, Szombathely, Rákóczi F. u. 3.

A próbajáték időpontja: 2022. június 27. hétfő 12:30

Az állás, sikeres próbajátékot követően 2022. augusztus 1-től tölthető be. Bérézés: az Mt és a Kollektív szerződés szerint.

A zenekar zongorakísérőt nem biztosít, kérésre helyi zongorakísérőt tudunk ajánlani!

Jelentkezési határidő: 2022. június 20.

Jelentkezés: Savaria Szimfonikus Zenekar
9700 Szombathely, Rákóczi F. u. 3.
fodor.daniel@sso.hu

Kapcsolattartó: Fodor Dániel
tel: +36 20 360 02 34
e-mail: fodor.daniel@sso.hu

Szombathely, 2022. május 11.